

Национален институт на правосъдието
"Повишаване капацитета на съдебната система и обучение по Европейската
конвенция за защита правата на човека и основните свободи в Националния
институт на правосъдието"
Договор № 93-00-42/20.02.2013 НФМ 2009-2014

Дело А срещу Хърватия, (A. v. Croatia), жалба № 55164/08

Решение на Първоотделение от 14 октомври 2010 г., станало окончателно на 14 януари 2011 г.

Чл. 8 от Конвенцията – нарушение;

Чл. 6 от Конвенцията – оплакването е недопустимо;

Чл. 14 от Конвенцията – оплакването е недопустимо

По чл. 8 от Конвенцията държавите имат позитивното задължение да защитават физическата и психическата неприкосновеност на личността от посегателства от страна на други лица. За тази цел те трябва да поддържат и прилагат на практика подходяща правна уредба, предоставяща защита срещу актове на насилие от частни лица.

Задължението на държавата по чл. 8 от Конвенцията в случаи, свързани с насилие срещу жалбоподателя, обикновено изисква от държавата да предприема подходящи позитивни мерки в сферата на наказателноправната защита.

Фактите

Жалбоподателката е родена през 1979 г. и живее в З., Хърватия.

На 21 април 2001 г. жалбоподателката е сключила брак с Б., а на 14 май 2001 г. от брака им се е родила дъщеря С. На 13 декември 2005 г. жалбоподателката е предявила пред общинския съд на З. иск за развод. На 7 ноември 2006 г. съдът е прекратил брака на жалбоподателката с Б.

В рамките на наказателно производство, образувано през 2003 г., Б., който по онова време все още бил съпруг на жалбоподателката, е бил подложен на психиатрична експертиза. В експертизата, изготвена на 6 декември 2004 г., се споменавало, че Б. е бил пленен по време на войната и задържан в концентрационен лагер от 3 април до 14 август 1992 г., където е бил изтезаван и са му били причинени сериозни физически наранявания. Освен това, от 1992 г. той страдал от душевни разстройства.

На 21 ноември 2005 г. Б. е бил арестуван и задържан по подозрение за извършено престъпление, свързано с домашно насилие. На 20 декември 2005 г. прокуратурата на З. е внесла в съда обвинение срещу Б. за домашно насилие. В обвинителния акт се посочвало, че от 12 ноември 2003 г. до 21 август 2005 г. Б. е обиждал и заплашвал жалбоподателката, не ѝ е позволявал да излиза от дома и е упражнявал физическо насилие над нея. На 12 ноември 2003 г. той я е ударил в корема, съборил я е на земята и я е ритал в тялото и главата. На 7 август 2005 г. той е нанесъл удари на жалбоподателката по лицето, гърба и ръцете, като ѝ е причинил разкъсвания, а на 21 август 2005 г. ѝ е нанесъл удари по крака.

На 20 декември 2005 г. е бил освободен, след като майка му е декларирала, че ще го отведе в дома си в П. След като е бил освободен обаче, той продължил да упражнява насилие над жалбоподателката, поради което на 2 януари 2006 г. тя заедно със С. е отишла в защитено жилище за жени в З., управлявано от неправителствена организация.

На 22 май 2006 г. прокуратурата е повдигнала срещу Б. и обвинение за пренебрегване и тормоз на дете, за това че между ноември 2003 г. и февруари 2006 г. многократно е тормозел жалбоподателката в присъствието на дъщеря им С. и е използвал непристоен език спрямо С., както и че на няколко пъти удрял и ритал С. Впоследствие делото е било изпратено на младежкото отделение на общинския съд на З.

В съдебно заседание от 9 май 2007 г. съдът е разпоредил извършването на психиатрична експертиза на Б. В заключението на експертизата от 2 януари 2008 г. се препоръчвало на съда да разпоредиамбулаторно психиатрично лечение на Б. По време на заседание на 12 март 2008 г. експертът, извършил психиатричната експертиза, е дал мнение, че Б. е с намалена способност да разбира и контролира постъпките си.

В периода от 29 април 2008 г. до 2 април 2009 г. делото е било многократно отлагано по различни причини. По време на проведените съдебни заседания през този период са били събрани обясненията на подсъдимия и свидетелски показания.

На 6 април 2009 г. съдия М.Б. е поискала да бъде заменена като съдия по делото, тъй като през месец март 2009 г. Б. я е заплашил и тя е уведомила полицията. Председателят на съда е уважил молбата ѝ.

В периода от 9 март 2009 г. до 16 февруари 2010 г. всички доказателства по делото е трябвало да бъдат събрани отново в резултат на смяната на съдията. През този период делото отново е било отлагано.

Б. е бил обвинен също и за отправяне на заплахи за убийство срещу жалбоподателката и срещу полицейски служител. На 16 октомври 2006 г. Б. е бил осъден за тези престъпления на 8 месеца лишаване от свобода.

На 24 октомври 2006 г. Б. е бил освободен. На същата дата съдът е издал ограничителна заповед срещу Б., с която му се забранявало да приближава жалбоподателката на по-малко от 300 метра и му се забранявали всякакви контакти с нея. На 22 май 2007 г. присъдата е била потвърдена от окръжния съд и е влязла в сила. Към датата на настоящото решение присъдата все още не е приведена в изпълнение.

На 4 септември 2009 г. Б. е бил задържан под стража във връзка с обвинение за отправяне на заплаха за убийство срещу съдия М.Б. и малолетната ѝ дъщеря. На 19 октомври 2009 г. съдът е намерил Б. за виновен по това обвинение и го е осъдил на 3 г. лишаване от свобода. Съдът е разпоредил и задължителното му психиатрично лечение. Няма информация къде и дали е било проведено психиатрично лечение.

В периода от 7 януари 2004 г. до 2 октомври 2006 г. жалбоподателката е образувала срещу Б. четири производства за домашно насилие по законодателството за дребни престъпления, в това число и по Закона срещу домашното насилие. С решение от 2 октомври 2006 г. съдът е наложил глоба на Б. за домашно насилие и забрана да доближава жалбоподателката на разстояние по-малко от 100 м. за период от една година, както и задължително психо-социално лечение за период от шест месеца. Жалбоподателката е обжалвала тази присъда с искане за налагане на по-строги мерки, в това число и в защита на С. Жалбата ѝ е била отхвърлена на 31 януари 2007 г. Б. е заплатил само част от наложената му глоба, като за останалата част наказанието му е било заменено с лишаване от свобода, което обаче той не изтърпял. Според правителството, причина за това е била липсата на капацитет на затвора в З. Освен това, Б. не е бил подложен и на задължителното психо-социално лечение, тъй като нямало лицензирани лица, които да проведат това лечение. Изпълнението на наказанието е било погасено по давност на 31 януари 2009 г.

На 10 декември 2007 г. жалбоподателката е информирала съда, че Б. е нарушил ограничителната заповед и че през октомври 2007 г. е наел частен детектив, който е посетил тайния ѝ адрес, на който живеела, след като напуснала защитеното жилище. Направеното ново искане от жалбоподателката за допълнителни защитни мерки е било

отхвърлено от съдилищата, защото тя не била доказала непосредствена опасност за живота си, а подадената от нея конституционна жалба е била отхвърлена от Конституционния съд на 19 март 2008 г., тъй като той не разполагал с юрисдикция по този въпрос.

Правото

I. Твърдяно нарушение на чл.2, чл. 3 и чл. 8от Конвенцията

48. Жалбоподателката се оплаква, че като не са ѝ предоставили подходяща защита срещу Б., властите не са изпълнили позитивните си задължения. Тя се позовава на чл. 2 чл. 3 и чл. 8 от Конвенцията.

1. Становища на страните

50-54. Жалбоподателката твърди, че властите не са изпълнили позитивните си задължения по чл. 2, чл. 3 и чл. 8 от Конвенцията във връзка с актовете на насилие, извършени срещу нея от Б. Твърди, че макар националните съдилища да са наложили някакви наказания и мерки, повечето от тях не били изпълнени, като по този начин сериозно е бил подкопан смисълът от тези производства. Тя освен това твърди, че изискването да докаже наличието на непосредствена опасност за живота си, за да бъде взета съответната защитна мярка, ѝ възлага непропорционална тежест като жертва на насилие. Съдилищата са разполагали с достатъчно доказателства за риска за живота ѝ, тъй като по онова време Б. вече е бил осъден за отпращане на заплахи за убийство срещу нея. Твърди освен това, че поради бездействието на властите да ѝ предоставят подходяща защита срещу насилственото поведение на Б., тя трябвало да живее в страх за физическата си неприкосновеност и за живота си, да се крие заедно с дъщеря си С. и да живее на тайни адреси.

Правителството твърди, че защитата на жертвите на домашно насилие е гарантирана чрез механизмите на наказателното право и по-конкретно чрез Закона за защита срещу домашното насилие. Властите са отговорили на инцидентите, свързани с насилие срещу жалбоподателката, като са образували няколко производства и са наложили наказания и защитни мерки срещу Б., каквито са счели за подходящи с оглед на обстоятелствата.

2. Преценката на Съда

55. Съдът отбелязва, че е било налице трайно насилническо поведение на Б. спрямо жалбоподателката, а именно - чести случаи на насилие през периода между ноември 2003 г. и юни 2006 г. Насилието е било както вербално, в това число сериозни заплахи за убийство, така и физическо, включително удряне и ритане на жалбоподателката по главата, лицето и тялото, причиняващи ѝ наранявания. (...)

56. Съдът взема предвид и психиатричните експертизи на Б., разкриващи, че той страда от някои душевни заболявания, подчертаващи склонността му към насилие и намалената му способност да се контролира, и припомня препоръката за продължително задължително психиатрично лечение.

57. Жалбоподателката прави правдоподобни твърдения, че през продължителен период от време Б. е представлявал заплаха за нейната физическа неприкосновеност и в действителност е упражнявал насилие върху нея нееднократно. С оглед на това Съдът намира, че националните власти са имали позитивното задължение да я защитят срещу насилственото поведение на нейния (бивш) съпруг. Това задължение може да възникне

по всяка от посочените разпоредби от Конвенцията – чл. 2, чл. 3 и чл. 8. Съдът обаче ще анализира обстоятелствата по настоящото дело от гледна точка на чл. 8 от Конвенцията.

58. Без съмнение, събитията, станали повод за настоящата жалба, засягат сферата на личния живот по смисъла на чл. 8 от Конвенцията. Физическата и психическа неприкосновеност на личността са включени в понятието за личен живот, което обхваща и сферата на междуличностните отношения. Няма причина от понятието за „личен живот“ да бъдат изключени посегателствата над физическата неприкосновеност на едно лице (виж *XandYv. the Netherlands*, 26 март 1985 г., § 23, ...).

59. Макар основната цел на чл. 8 да е защитата на личността срещу произволни действия на властите, в допълнение може да има и позитивно задължение, присъщо на ефективното „зачитане“ на личния и семейния живот, като тези задължения могат да включват предприемането на мерки в сферата на отношенията между частни субекти (виж, *mutatis mutandis*, *XandY*, цитирано по-горе).

60. Що се отнася до зачитането на личния живот, Съдът вече е приемал по различни поводи, че понятието за личен живот включва физическата и психологическа неприкосновеност на едно лице. По чл. 8 държавите имат задължение да защитават физическата и психическата неприкосновеност на личността от други лица. За тази цел те трябва да поддържат и прилагат на практика подходяща правна уредба, предоставяща защита срещу актове на насилие от частни лица.

(...)

(а) Разпоредени и приложени мерки

(i) Лишаване от свобода

62. Една от мерките, предприети спрямо Б., била предварителното му задържане. В наказателното производство по обвинението за насилствено поведение в семейството, образувано на 21 ноември 2005 г., Б. е бил задържан под стража от 21 ноември до 20 декември 2005 г. Това производство обхваща всички твърдения за физическо и вербално насилие срещу жалбоподателката в периода от ноември 2003 г. до август 2005 г., както и твърденията за тормоз на дете. (...)

63. В производството по обвиненията за отпращане на заплахи за убийство срещу жалбоподателката, образувано на 1 март 2006 г., Б. е бил задържан под стража от 30 юни до 24 октомври 2006 г.

(ii) Други мерки за защита

64. ... Съдът е издал ограничителна заповед срещу Б., с която му се забранявало да доближава жалбоподателката на разстояние по-малко от 300 м., както и да влиза в контакт с нея.

65. В производството по Закона за защита срещу домашното насилие, образувано на 26 март 2006 г., Съдът е определил мярка за защита, забраняваща доближаването до жалбоподателката на разстояние, по-малко от 100 м., за срок от една година.

(б) Мерки, които са препоръчани или разпоредени, но които не са изпълнени

(...)

67. ... Задължението на държавата по чл. 8 от Конвенцията в случаи, свързани с насилие срещу жалбоподателя, обикновено изисква от държавата да предприема подходящи позитивни мерки в сферата на наказателноправната защита. Конвенцията е жив инструмент, който трябва да бъде тълкуван в светлината на съвременните условия, а все по-високите стандарти, които се изискват в сферата на защитата на правата на човека и основните свободи неизбежно изискват и по-голяма твърдост при оценката на

нарушенията на фундаменталните ценности в демократичните общества (виж *mutatismutandis*, *Selmouni v. France*, [ГК], № 25803/94, § 101, ECHR 1999-V и *Mayeka and Mitunga v. Belgium*, № 13178/03, § 48, ECHR 2006- XI). Изправянето пред съд на извършителите на актове на насилие има за цел най-вече да гарантира, че подобни актове не остават незабелязани от компетентните власти, както и да предостави ефективна защита срещу тях.

(i) Лишаване от свобода

68. С присъда от 16 октомври 2006 г. националният съд е намерил Б. за виновен за два случая на заплахи за убийство срещу жалбоподателката и срещу полицейска служителка и го е осъдил на осем месеца лишаване от свобода. Б. все още не е започнал изтърпяването на това наказание.

69. В едно от производствата за домашно насилие Б. е бил осъден на глоба, но тъй като той е заплатил само част от нея, е било разпоредено лишаването му от свобода. Това наказание обаче никога не е било изпълнено. ...

70. Едва на 4 септември 2009 г. Б. е бил арестуван във връзка с наказателното производство по обвинението за отправяне на заплахи за убийство срещу съдията и дъщеря ѝ и е бил задържан под стража. На 19 октомври 2009 г. по това дело е била произнесена присъда, с която Б. бил осъден на три години лишаване от свобода.

(ii) Психиатрично лечение

71. Било е разпоредено Б. да бъде подложен на психиатрично лечение, но то не е било извършено по никое от производствата във връзка с актовете на насилие, извършени от Б. срещу жалбоподателката. Правителството не е предоставило информация дали по отношение на Б. е изготвена индивидуална програма за изтърпяване на наложеното му наказание лишаване от свобода. Подобна индивидуална програма спрямо Б. е още по-важна с оглед на обстоятелството, че наказанието му лишаване от свобода е било съчетано със задължително психиатрично лечение, разпоредено от националните съдилища във връзка с извършените от него заплахи за убийство.

(...)

73. С решение от 2 октомври 2006 г. по едно от производствата за домашно насилие е било разпоредено Б. да бъде подложен на психо-социално лечение за справяне с проблемите с душевното му здраве във връзка с насилственото му поведение. Тази мярка също никога не била изпълнена.

(iii) Глоби

74. Някои от наложените глоби са били погасени по давност в хода на съдебните производства пред националните съдилища. Правителството не представя информация дали останалите глоби са били заплатени.

(в) Заключение

(...)

76. ...В случай като настоящия, в който е образувана поредица от дела за актове на насилие, извършени от едно лице – Б., срещу друго лице – жалбоподателката, изискването за ефективна защита на правото на жалбоподателката на зачитане на личния ѝ живот би било изпълнено по-добре, ако властите бяха разгледали ситуацията като цяло. Това би им дало по-добър поглед над нея и възможност да отговорят на необходимостта от защита на жалбоподателката от различни форми на насилие по най-подходящия и своевременен начин.

77. ... Властите са приели, че предприетите от тях мерки са подходящи и необходими за разрешаване на проблема с насилието срещу жалбоподателката.

78. Националните съдилища не са отменяли тези мерки и не са приемали, че те повече не са необходими. Въпреки това, много от мерките не са били изпълнени, а препоръките за психиатрично лечение са били изпълнени едва на 19 октомври 2009 г. в наказателен процес, който не е свързан със жалбоподателката. Освен това, не е сигурно дали Б. е получил психиатрично лечение. Основната цел на налагането на наказание по наказателния закон е да бъде възпрян извършителят да нанесе още вреди. Тези цели обаче едва ли ще бъдат постигнати, ако наложените наказания не се изпълняват.

79. Националните власти не са изпълнили мерките, разпоредени от съдилищата, които са имали за цел, от една страна, да подобрят психичното състояние на Б., което изглежда е в основата на насилственото му поведение, а от друга страна - да предоставят защита на жалбоподателката срещу по-нататъшно насилие от страна на Б. По този начин те са оставили жалбоподателката за дълъг период от време в ситуация, в която позитивните задължения на властите да гарантират правото ѝ на зачитане на личния живот са останали неизпълнени.

80. Следователно, има нарушение на чл. 8 от Конвенцията. С оглед на това, няма да бъдат разглеждани въпросите по чл. 2 и чл. 3 от Конвенцията.

II. Твърдяно нарушение на чл. 6 от Конвенцията

81-83. Съдът обявява оплакването по чл. 6 от Конвенцията за недопустимо, тъй като е несъвместимо *rationemateriae* разпоредбите на Конвенцията, поради това, че се отнася до наказателен процес срещу трето лице.

III. Твърдяно нарушение на чл. 13 от Конвенцията

84-87. Жалбоподателката твърди, че не е имала на разположение ефективно правно средство за защита във връзка с оплакването си по Конвенцията, като се позовава на чл. 13 от нея.

Съдът отбелязва, че същите въпроси вече са разгледани по чл. 8 от Конвенцията и е установено нарушение на тази разпоредба, поради което не е необходимо да се обсъжда дали има нарушение и на чл. 13 от Конвенцията.

IV. Твърдяно нарушение на чл. 14 от Конвенцията

88-93. Жалбоподателката твърди, че приложимото законодателство в сферата на домашното насилие е недостатъчно и неефективно и че е дискриминационно, доколкото домашното насилие се извършва предимно срещу жени. Позовава се на чл. 14 от Конвенцията. Правителството твърди, че няма дискриминационно третиране на жалбоподателката от страна на властите. Държавните власти не сасе отнесли към инцидентите, свързани с насилие срещу жалбоподателката като семеен проблем, в който те не могат да се намесват (виж *Oruzv. Turkey*, № 33401/02, ECHR 2009-...), освен това никое длъжностно лице по никакъв начин не се е опитвало да разубеди жалбоподателката да поддържа жалбите си срещу Б.

2. Преценката на Съда

94. Съдът вече е приемал, че една мярка, която е привидно неутрална, но засяга непропорционално лица или групи от лица, които, както в настоящия случай, могат да се идентифицират единствено въз основа на половата си принадлежност, може да се

счита за дискриминационна, независимо от това, че не е конкретно насочена срещу тази група (виж, *mutatis mutandis*, *Oršuš and Others v. Croatia*[ГК], № 15766/03, § 150, ECHR 2010-...), освен ако мярката е обективно оправдана от легитимна цел и ако средствата за постигане на тази цел са подходящи, необходими и пропорционални. Освен това е възможно дискриминационното третиране в противоречие с Конвенцията да бъде в резултат и на фактическо положение (виж *Zarb Adamiv. Malta*, № 17209/02, § 76, ECHR 2006-VIII). Когато жалбоподателят представи *prima facie* доказателства, че последиците от мярката или практиката са дискриминационни, тежестта на доказване преминава към държавата, която трябва да установи, че различното третиране не е дискриминационно (виж *Oršuš and Others*, цитирано по-горе, § 150).

(...)

1. Съдът отбелязва, че жалбоподателката не е представила никакви доклади по отношение на Хърватия, подобни на докладите, засягащи Турция по делото *Opuz* (цитирано по-горе). Няма достатъчно статистическа или друга информация, която да разкрива дискриминационно третиране спрямо жените, жертва на домашно насилие, от страна на хърватските власти. Жалбоподателката не твърди, че някое от длъжностните лица, разглеждали случаите на насилие срещу нея, се е опитвало да я разубеди да поддържа оплакването си срещу Б. или да представя доказателства срещу него или се е опитвало по какъвто и да е друг начин да спъва усилията ѝ да получи защита срещу насилието, упражнявано от Б.

(...)

100. Случаите на домашно насилие в Хърватия могат да бъдат разглеждани както в производство за дребни престъпления, така и в обикновения наказателен процес. Фактът, че някои актове на домашно насилие са предмет на производствата за дребни престъпления, сам по себе си не представлява дискриминация по признак пол. Различните видове наказания и мерки могат да бъдат налагани и в двата вида производства. (...) Престъплението насилствено поведение в семейството по чл. 215а от Наказателния кодекс се наказва с лишаване от свобода от 6 месеца до 5 години. Според Съда, правната уредба не разкрива никаква дискриминация по признак пол.

(...)

103. Що се отнася до статистическите данни относно прилагането на защитните мерки, те са непълни и не се подкрепят от съответен анализ, поради което Съдът не може да направи никакви заключения въз основа на тях. ...

104. Съдът приема, че жалбоподателката не е представила достатъчно *prima facie* доказателства, че мерките или практиките, приети в Хърватия във връзка с домашното насилие или последиците от тези мерки или практики, са дискриминационни, поради което оплакването е явно необосновано и следва да бъде отхвърлено в съответствие с чл. 35 §§ 3 и 4 от Конвенцията.

На основание чл. 41 от Конвенцията на жалбоподателката е присъдено обезщетение за неимуществени вреди в размер на 9 000 евро.

Резюме и превод: адв. Диляна Гитева